

**СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВА ПІДГОТОВКА
МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ**

Тарасюк Олег, аспірант кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.

ORCID 0009-0001-7059-046X

E-mail: o.tarasiuk@advanq.com

У статті здійснено аналіз соціально-правової складової підготовки майбутніх соціальних працівників як суб'єктів специфічної професійної соціальної діяльності з підтримки та захисту прав людини.

Автором на основі аналізу стандартів вищої освіти, професійних стандартів, освітніх програм з соціальної роботи, що реалізуються в різних закладах вищої освіти України за всіма рівнями вищої освіти виокремлено особливості та перспективи щодо удосконалення підготовки майбутніх соціальних працівників до соціально-правового захисту особистості.

Ключові слова: соціальна робота, соціальний працівник, підготовка майбутніх соціальних працівників, соціально-правовий захист, соціально-правова підготовка, стандарти вищої освіти, професійні стандарти, освітні програми.

SOCIAL-LEGAL TRAINING OF FUTURE SOCIAL WORKERS

Tarasiuk Oleh, Postgraduate student at the Department of Social Pedagogy and Social Work, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.

ORCID 0009-0001-7059-046X

E-mail: o.tarasiuk@advanq.com

The article analyzes the socio-legal component of training future social workers as subjects of specific professional social activity in support and protection of human rights.

Based on the analysis of higher education standards, professional standards, educational programs in social work implemented in various higher education institutions of Ukraine at all levels of higher education, the author identifies features and prospects for improving the training of future social workers for social and legal protection of the individual.

It has been established that the training of future social workers who have social and legal education as one of the most important tools of professional activity. Accordingly, the development of the principles of practical training of applicants, focused on the formation of professional skills and abilities, stable motivation for future professional activity as a task of integrating theoretical and practical components in the process of training future social workers, is of particular relevance.

Analysis of educational and professional programs for training applicants of the first (bachelor's) level of higher education in social work gave grounds to draw conclusions that the content of educational programs includes educational components of the mandatory block, which to varying degrees include components of social or legal protection of the individual. Accordingly, we have combined the identified educational components into two main groups: general and subject (special).

Analysis of educational programs in social work, implemented in various higher education institutions of Ukraine, on the subject of the subject of qualification works, showed insufficient attention of the compilers of educational programs to the social and legal orientation of scientific research. Among the topics of bachelor's and master's theses defended in recent years, we highlight the following: organizational and legal principles of providing social services to the population in crisis situations; social and legal protection and support for internally displaced persons in Ukraine; features of social and legal protection of low-income families; legal regulation of social protection of

persons with disabilities in Ukraine; etc. The vast majority of qualification works contain a social and legal component at the level of analysis of the regulatory framework of the research problem. As evidenced by the analysis of the topics of scientific research provided for by the National Program for Social Work, implemented in various higher education institutions and scientific institutions of Ukraine, the social and legal aspect of the social worker's activities is studied in the context of studying other diverse objects of social work.

Key words: social work, social worker, training of future social workers, social and legal protection, social and legal training, higher education standards, professional standards, educational programs.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Підготовка майбутніх соціальних працівників, які володіють соціальною та правовою освітою як одним із найважливіших інструментів професійної діяльності. Соціальний працівник – суб'єкт специфічної професійної соціальної діяльності, його функціональні обов'язки охоплюють і вирішення різноманітних правових питань клієнтів соціальних служб і установ. Тому, підтверджуємо твердження, що «соціальна робота за своїм спрямуванням є професією, в основі якої лежить захист прав людини» [1, с. 223], а «люди, які зайняті у сфері соціальної роботи, мають своїм професійним обов'язком підтримку та захист прав людини, задоволення її основних соціальних потреб» [1, с. 222; 3].

Відповідно особливої актуальності набуває розробка засад практичного навчання здобувачів, зорієнтованого на формування професійних умінь і навичок, стійку мотивацію до майбутньої професійної діяльності як завдання інтеграції теоретичного і практичного складників у процесі підготовки майбутніх соціальних працівників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній вищій школі основні засади професійної підготовки майбутніх фахівців ґрунтуються на положеннях Конституції України, Закону України «Про вищу освіту» (2014) та інших українських і міжнародних документах (Global Standards for Social Work Education and Training: International Association of Schools of Social Work (IASSW), International Federation of Social Workers (IFSW, 2020); Quality guidelines for Phd programs in social work (2023). Group for the Advancement of Doctoral Education in Social Work, GADE); Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area, 2015) та ін. [13]. Так, Міжнародна федерація соціальних працівників (IFSW) акцентує увагу, що робота в соціальній сфері є діяльністю, яка вже за своїм визначенням покликана забезпечувати захист прав людини, оскільки в її основі лежить принцип неминущої цінності людського життя, а її головна мета полягає в створенні справедливих соціальних структур, здатних забезпечувати безпеку і розвиток людини без шкоди її гідності [13].

Нормативно-концептуальні та рекомендаційні документи, українські та міжнародні, зорієнтовують професійну підготовку у вищій школі на врахування предметної області конкретної спеціальності, яка передбачає набуття не вузьких компетентностей, а розв'язання комплексних проблем теорії і практики соціальної роботи, формування філософсько-культурного кругозору.

Мета статті – аналіз соціально-правової складової підготовки майбутніх соціальних працівників як суб'єктів специфічної професійної соціальної діяльності з підтримки та захисту прав людини.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Підготовка майбутніх соціальних працівників здійснюється відповідно до Закону України «Про вищу освіту» (2014) та Стандартів вищої освіти за освітніми ступенями «бакалавр», «магістр», «доктор філософії» (накази Міністерства освіти і науки України «Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 231 Соціальна робота для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти»

СОЦІАЛЬНА РОБОТА ТА СОЦІАЛЬНА ОСВІТА

№ 557 від 24.04.2019 р. [8], «Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 231 Соціальна робота для другого (магістерського) рівня вищої освіти» № 556 від 24.04.2019 р. [9], «Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 231 Соціальна робота для третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти» № 1495 від 30.12.2021 р.) [10]. За результатами проведеного аналізу нами було виокремлено такі компетентності соціально-правової складової підготовки майбутніх соціальних працівників: знання і розуміння нормативно-правової бази стосовно соціальної роботи та соціального забезпечення; здатність до критичного оцінювання соціальних наслідків політики у сфері прав людини, соціальної інклюзії та сталого розвитку суспільства; та ін.

Про важливість соціально-правового захисту як складової професійної діяльності майбутнього соціального працівника свідчить зміст відповідних професійних стандартів та, відповідно, професійних професійних компетентностей (за трудовою дією), а саме: «Фахівець із соціальної роботи» (2020 р.): здатність орієнтуватись в системі законів та нормативно-правових актів, що діють в сфері соціального захисту осіб / сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах та потребують соціальної підтримки і надання соціальних послуг, захисту прав дітей; та ін. [12]; «Соціальний працівник» (2019): здатність застосовувати законодавчі та нормативно-правові акти з питань надання соціальних послуг, соціальної допомоги особам / сім'ям, які потрапили в складні життєві обставини [11] та ін.

Аналіз освітньо-професійних програм підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня з соціальної роботи дав підстави зробити висновки, що до змісту ОП входять освітні компоненти обов'язкового блоку, які різною мірою передбачають складові соціального чи правового захисту особистості.

Відповідно виокремлені освітні компоненти ми об'єднали у 2 основні групи: загальні та предметні (спеціальні).

До групи загальних ОК віднесено ті, які дотично стосуються загальних аспектів діяльності соціального працівника з різними категоріями клієнтів, зокрема, щодо соціально-правового захисту, а саме: Основи соціалізації особистості; Етика соціальної роботи; Методи соціальної роботи; Основи консультування; Теорія соціальної роботи; Технології соціальної роботи; та ін.

До групи предметних нами віднесено освітні компоненти обов'язкового блоку, які, по-перше, за назвою та змістом сфокусовані, насамперед, на соціально-правовий захист особистості; по-друге, забезпечують набуття здобувачем вищої освіти ОС «бакалавр» відповідних спеціальних компетентностей та програмних результатів навчання, насамперед тих, що запропоновані Стандартом вищої освіти за спеціальністю 231 «Соціальна робота» для другого (магістерського) рівня вищої освіти: знання і розуміння нормативно-правової бази стосовно соціальної роботи та соціального забезпечення; знання і розуміння організації та функціонування системи соціального захисту і соціальних служб; здатність до сприяння підвищенню добробуту і соціального захисту осіб, здійснення соціальної допомоги та надання підтримки тим, хто перебуває у складних життєвих обставинах [8].

З-поміж інших виокремлюємо низку освітніх компонентів, передбачених ОПП зі спеціальності 231 Соціальна робота (ОС «бакалавр»), що реалізуються в різних ЗВО України: Основи соціально-правового захисту особистості; Правові основи соціальної роботи; Соціальна політика; Законодавче регулювання в соціальній роботі; Молодіжна політика; Соціально-гуманітарна політика в Україні; та ін.

Аналіз освітньо-професійних програм підготовки здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня за спеціальністю 231 «Соціальна робота» дав підстави зробити висновки, що переважно зміст ОП не містить освітніх компонентів обов'язкового блоку,

СОЦІАЛЬНА РОБОТА ТА СОЦІАЛЬНА ОСВІТА

які за назвою (та відповідно змістом) передбачають соціальний чи правовий захист особистості.

Як правило, різні аспекти соціально-правового захисту особистості тематично простежуються у змісті освітніх компонентів, що забезпечують набуття здобувачем вищої освіти відповідних спеціальних компетентностей та програмних результатів навчання, насамперед тих, що запропоновані Стандартом вищої освіти за спеціальністю 231 «Соціальна робота» для другого (магістерського) рівня вищої освіти: здатність до критичного оцінювання соціальних наслідків політики у сфері прав людини, соціальної інклюзії та сталого розвитку суспільства; оцінювати соціальні наслідки політики у сфері прав людини, соціальної інклюзії та сталого розвитку суспільства, розробляти рекомендації стосовно удосконалення нормативно-правового забезпечення соціальної роботи [9].

З-поміж інших виокремлюємо низку освітніх компонентів, передбачених ОПП зі спеціальності 231 Соціальна робота (ОС «магістр»), що реалізуються в різних ЗВО України: Цифровізація системи соціального захисту; Система надання соціальних послуг; Інноваційні технології соціальної роботи; Менеджмент і маркетинг в організаціях соціальної сфери; Соціальна робота в громаді; Соціально-гуманітарна політика в Україні; Пенсійне забезпечення; та ін.

Аналіз освітньо-наукових програм підготовки здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня за спеціальністю 231 «Соціальна робота» дав підстави зробити висновки, що переважно зміст ОП не містить освітніх компонентів обов'язкового блоку, які за назвою (та відповідно змістом) передбачають соціальний чи правовий захист особистості. Це логічно виправдано метою підготовки здобувача вищої освіти ОС «доктор філософії» – «підготовка висококваліфікованого та конкурентоспроможного фахівця, здатного розв'язувати комплексні проблеми у сфері соціальної роботи, здійснювати власні наукові дослідження, результати яких мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення; застосовувати сучасні методології наукової та науково-педагогічної діяльності» [7].

Тому, аналіз ОНП третього (освітньо-наукового) рівня за спеціальністю 231 «Соціальна робота» щодо наповненості змісту відповідних спеціальних компетентностей та програмних результатів навчання соціально-правового спрямування, здійснено за двома складовими – освітньою та науковою.

Відповідно на рівні освітньої складової виокремлюємо освітні компоненти, передбачені ОНП зі спеціальності 231 Соціальна робота (ОС «доктор філософії»), що реалізуються в різних ЗВО України, які містять соціально-правову тематику на забезпечення компетентностей та ПРН відповідно до Стандарту вищої освіти за спеціальністю 231 «Соціальна робота» для третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, а саме – здатність до розуміння основних концепцій, історії розвитку та сучасного стану наукових знань у сфері соціальної роботи [10].

До таких освітніх компонентів віднесено: Наукове дослідження та академічна; доброчесність; Методологія наукових досліджень у соціальній роботі; Методика викладання фахових дисциплін (Соціальна робота); Інновації у соціальній роботі; та ін.

Обов'язковою умовою виконання освітньої програми підготовки здобувачів вищої освіти ОС «бакалавр», «магістр», «доктор філософії» є підготовка кваліфікаційної роботи.

Відповідно до стандартів вищої освіти, освітніх програм з соціальної роботи атестація здобувачів вищої освіти (за всіма рівнями вищої освіти) здійснюється у формі публічного захисту кваліфікаційної роботи, яка повинна передбачати розв'язання складної спеціалізованої задачі або проблеми у соціальній сфері, що супроводжується проведенням досліджень та / або застосуванням інноваційних підходів. Кваліфікаційна

робота не повинна містити академічного плагіату (фабрикації, фальсифікації) та оприлюднюється на офіційному сайті ЗВО [5–6].

Орієнтовний перелік напрямів досліджень випускних кваліфікаційних робіт з соціальної роботи формується, насамперед, відповідно до предметної області спеціальності, а також фокусу і особливостей самої ОП.

Аналіз ОПП з соціальної роботи, що реалізуються в різних ЗВО України, на предмет тематики кваліфікаційних робіт засвідчив недостатню увагу укладачів ОП до соціально-правової спрямованості наукових досліджень. З-поміж тем бакалаврських та магістерських робіт, захищених в останні роки, виокремлюємо такі: організаційно-правові засади надання соціальних послуг населенню в кризових ситуаціях; соціально-правовий захист і підтримка внутрішньо переміщених осіб в Україні; особливості соціально-правового захисту малозабезпечених сімей; правове регулювання соціального захисту осіб з інвалідністю в Україні; та ін. Переважна ж більшість кваліфікаційних робіт містить соціально-правову складову на рівні аналізу нормативної бази проблеми дослідження.

Наукова складова освітньо-наукових програм на здобуття наукового ступеня доктора філософії передбачає проведення здобувачем вищої освіти ступеня доктора філософії власного наукового дослідження під керівництвом одного або двох наукових керівників та оформлення його результатів у вигляді дисертації [4]. Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії є «самостійним розгорнутим дослідженням, що пропонує розв'язання актуального наукового завдання у сфері соціальної роботи, результати якого характеризуються науковою новизною та практичною цінністю, становлять оригінальний внесок у суму знань відповідної галузі та оприлюднені у відповідних публікаціях» [7].

За результатами аналізу освітньо-наукових програм підготовки докторів філософії виокремлюємо такі тематичні напрями наукових досліджень: теорія і методологія соціальної роботи; практика соціальної роботи; менеджмент соціальної роботи; розвиток професійних компетентностей соціальних працівників; комплексні проблеми у галузі соціальної роботи; міждисциплінарні дослідження з соціальної роботи з урахуванням галузевого контексту, історико-регіональних особливостей, досвіду наукових шкіл ЗВО; та ін. [7].

Як свідчить аналіз тематики наукових досліджень, передбаченою ОПП з соціальної роботи, що реалізуються в різних ЗВО та наукових установах України, соціально-правовий аспект діяльності соціального працівника досліджується в контексті вивчення інших різнопланових об'єктів соціальної роботи.

Підтвердженням такого висновку є аналіз тематики дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 231 Соціальна робота, захищених після 2020 року (джерело – сторінки разових спеціалізованих вчених рад на сайтах ЗВО, наукових установ; Інформаційна система NAQA.svr) [2]. З-поміж різнопланової тематики дисертацій, відповідної предметній області спеціальності, жодна не присвячена проблемі соціально-правового захисту особистості в цілому або підготовці фахівців до означеної діяльності зокрема (станом на 09.03.2025 р.).

Аналіз практики реалізації освітніх програм з соціальної роботи свідчить, що важливу роль у процесі підготовки майбутніх соціальних працівників до соціально-правового захисту особистості відіграє позааудиторна підготовка (практика, неформальна / інформальна освіта, діяльність студентських, молодіжних структур в ЗВО, тощо).

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямку. Отже, результати проведеного дослідження та означені аргументи зумовлюють потребу

СОЦІАЛЬНА РОБОТА ТА СОЦІАЛЬНА ОСВІТА

щодо пошуку та реалізації нових підходів до професійної підготовки здобувачів до соціально-правового захисту особистості шляхом розробки нових методик і програми для формування необхідних компетентностей, аналізу впливу різних факторів на якість соціально-правової складової підготовки майбутніх соціальних працівників як суб'єктів специфічної професійної соціальної діяльності, які мають своїм професійним обов'язком підтримку та захист прав людини. Означені аспекти є перспективними для подальших наукових та практичних розвідок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бех В. П., Лукашевич М. П., Туленков М. В. Соціальна робота і формування громадянського суспільства : монографія / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2008. 599 с.
2. Інформаційна система NAQA.svg. Захисти. URL: <https://svr.naqa.gov.ua/#/all-defenses> (дата запити: 09.03.2025)
3. Лісовець О. Зміст соціально-правової діяльності соціального працівника в умовах трансформації українського суспільства. *Pedagogika. Badania podstawowe i stosowane: wyzwania i wyniki. Zbiór artykułów naukowych*. Warszawa : Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2016. № 8. С. 63–66.
4. Методичні рекомендації «Підготовка та захист дисертації доктора філософії зі спеціальності 110 Соціальна робота та консультування» (2025). URL: <http://surl.li/cspohw> (дата запити: 16.03.2025)
5. Методичні рекомендації до виконання й оформлення випускних кваліфікаційних робіт для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 231 Соціальна робота / Уклад.: Гончар І. Г., Бондаренко Г. В., Коляда Н. М., Кравченко О. О. Умань : Візаві, 2024. 47 с.
6. Методичні рекомендації до виконання магістерських робіт зі спеціальності 231 Соціальна робота / Уклад.: І. В. Албул, В. П. Ісаченко, Н. М. Коляда, О. О. Кравченко. Умань : Візаві, 2024. 80 с.
7. Освітньо-наукова програма «Соціальна робота» Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. URL: <https://surl.li/byrgwy> (дата запити: 26.02.2025)
8. Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 231 «Соціальна робота» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти»: Наказ Міністерства освіти і науки України від 24.04.2019 № 557. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/04/25/231-Sotsial.robota-bakalavr-VO.18.01.pdf> (дата запити: 14.03.2025).
9. Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 231 «Соціальна робота» для другого (магістерського) рівня вищої освіти»: Наказ Міністерства освіти і науки України від 24.04.2019 № 556. URL: <http://surl.li/fzpm1> (дата запити: 14.03.2025).
10. Про затвердження стандарту вищої освіти зі спеціальності 231 Соціальна робота для третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти: наказ Міністерства освіти і науки України від 30 грудня 2021 р. № 1495. URL: http://ru.osvita.ua/doc/files/news/854/85468/231-Sotsial_robota_dokt_filosof_30_12_1.pdf (дата запити: 14.03.2025).
11. Соціальний працівник (наказ Міністерства соціальної політики, №1049 від 04.07.2019 р. «Про затвердження професійного стандарту «Соціальний працівник». URL: <https://register.nqa.gov.ua/uploads/0/75-1049.pdf> (дата запити: 26.02.2025)
12. Фахівець із соціальної роботи (наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, № 1170 від 20.06.2020 р. «Про затвердження професійного стандарту «Фахівець із соціальної роботи»). URL: <https://ips.ligazakon.net/document/ME200567> (дата запити: 26.02.2025)
13. International Federation Of Social Workers, IFSW. URL: <https://www.ifsw.org/social-work-action/> (дата запити: 26.02.2025)

REFERENCES

1. Bekh V. P., Lukashevych M. P., Tulenkov M. V. Sotsialna robota i formuvannya hromadianskoho suspilstva : monohrafiia / Nats. ped. un-t im. M. P. Drahomanova. Kyiv : NPU im. M. P. Drahomanova, 2008. 599 s.
2. Informatsiina systema NAQA.svr. Zakhysty. URL: <https://svr.naqa.gov.ua/#/all-defenses> (data zapytu: 09.03.2025)
3. Lisovets O. Zmist sotsialno-pravovoi diialnosti sotsialnoho pratsivnyka v umovakh transformatsii ukrainskoho suspilstva. Pedagogika. Badania podstawowe i stosowane: wyzwania i wyniki. Zbiór artykułów naukowych. Warszawa : Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2016. № 8. S. 63–66.
4. Metodychni rekomendatsii «Pidhotovka ta zakhyst dysertatsii doktora filosofii zi spetsialnosti 110 Sotsialna robota ta konsultuvannya» (2025). URL: <http://surl.li/cspohw> (data zapytu: 16.03.2025)
5. Metodychni rekomendatsii do vykonannya y oformlennia vypusknykh kvalifikatsiinykh robit dlia zdobuvachiv pershoho (bakalavrskoho) rivnia vyshchoi osvity za spetsialnistiu 231 Sotsialna robota / Uklad.: Honchar I. H., Bondarenko H. V., Koliada N. M., Kravchenko O. O. Uman : Vizavi, 2024. 47 s.
6. Metodychni rekomendatsii do vykonannya mahisterskykh robit zi spetsialnosti 231 Sotsialna robota / Uklad.: I. V. Albul, V. P. Isachenko, N. M. Koliada, O. O. Kravchenko. Uman : Vizavi, 2024. 80 s.
7. Osvitno-naukova prohrama «Sotsialna robota» Umanskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni Pavla Tychyny. URL: <https://surl.li/byrwgy> (data zapytu: 26.02.2025)
8. Pro zatverdzhennia standartu vyshchoi osvity za spetsialnistiu 231 «Sotsialna robota» dlia pershoho (bakalavrskoho) rivnia vyshchoi osvity»: Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 24.04.2019 № 557. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/04/25/231-Sotsial.robota-bakalavr-VO.18.01.pdf> (data zapytu: 14.03.2025).
9. Pro zatverdzhennia standartu vyshchoi osvity za spetsialnistiu 231 «Sotsialna robota» dlia druhoho (mahisterskoho) rivnia vyshchoi osvity»: Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 24.04.2019 № 556. URL: <http://surl.li/fzpmpl> (data zapytu: 14.03.2025).
10. Pro zatverdzhennia standartu vyshchoi osvity zi spetsialnosti 231 Sotsialna robota dlia tretoho (osvitno-naukovoho) rivnia vyshchoi osvity: nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 30 hrudnia 2021 r. № 1495. URL: http://ru.osvita.ua/doc/files/news/854/85468/231-Sotsial_robota_dokt_filosof_30_12_1.pdf (data zapytu: 14.03.2025).
11. Sotsialnyi pratsivnyk (nakaz Ministerstva sotsialnoi polityky, № 1049 vid 04.07.2019 r. «Pro zatverdzhennia profesiinoho standartu «Sotsialnyi pratsivnyk». URL: <https://register.nqa.gov.ua/uploads/0/75-1049.pdf> (data zapytu: 26.02.2025)
12. Fakhivets iz sotsialnoi roboty (nakaz Ministerstva rozvytku ekonomiky, torhivli ta silskoho hospodarstva Ukrainy, № 1170 vid 20.06.2020 r. «Pro zatverdzhennia profesiinoho standartu «Fakhivets iz sotsialnoi roboty»). URL: <https://ips.ligazakon.net/document/ME200567> (data zapytu: 26.02.2025)
13. International Federation Of Social Workers, IFSW. URL: <https://www.ifsw.org/social-work-action/> (data zapytu: 26.02.2025)